

Секція 4	АНАЛІТИЧНЕ, ЕКСПЕРТНЕ, ПРАВОВЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО ТА РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
Panel 4	ANALYTIC, EXPERT, LEGAL AND INFORMATIONAL SUPPORT OF LOCAL AND REGIONAL AUTHORITIES IN THE PROCESS OF DECENTRALIZATION
Секція 4	АНАЛИТИЧЕСКОЕ, ЭКСПЕРТНОЕ, ПРАВОВОЕ И ИНФОРМАЦИОННОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ МЕСТНОГО И РЕГИОНАЛЬНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В ПРОЦЕССЕ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ

УДК 352:005

В.Ю. Медвідь, д-р екон. наук, доцент, професор кафедри економіки
Сумський національний аграрний університет, м. Суми, Україна
e-mail: viktoriya.medved.snau@gmail.com

МОНІТОРИНГ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

***Ключові слова:** реформа децентралізації, об'єднані територіальні громади, фінансова спроможність, бюджет, площа, кількість, чисельність населення.*

Процес територіальної організації влади (децентралізації), що розпочався в Україні у 2014 році, призвів до формування в регіонах об'єднаних територіальних громад (далі ОТГ). Фінансово спроможні громади повинні стати базовим елементом ефективної системи влади в Україні. У більш широкому контексті громада повинна ефективно відповідати зовнішнім викликам, таким як глобалізація економіки, підвищення мобільності трудових ресурсів та пов'язаний з цим ріст безробіття, посилення міжнародної конкуренції за інвестиції та розвиткові ресурси. Так, відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», Методики формування спроможних територіальних громад станом на 08.09.2017 р. в Україні створено 648 об'єднаних територіальних громад, з них 201 очікують перших виборів, 34 очікують рішення ЦВК про призначення перших виборів [1]. Добровільне об'єднання громад в Україні відбувається на основі принципів: повсюдності влади, цілісності, економічної ефективності та відповідності.

За 2015-2017 рр. 3040 сільських, селищних, міських рад об'єдналися у об'єднані територіальні громади (27,1% від загальної кількості рад базового рівня станом на 01.01.2015р.). Чисельність населення, що увійшло у склад об'єднаних територіальних громад за 2015-2017 рр. складає 5,8 млн. осіб (13,6% від загальної чисельності населення України). Середня кількість населених пунктів, що увійшло до складу ОТГ в 2015 р. дорівнювало – 5,0, в 2016 р. – 4,8, в 2017 р. – 4,7. Середня чисельність населення однієї ОТГ у 2015 році склала – 8805 осіб, в 2016 році – 8470 осіб, в 2017 році – 8906 осіб. Проте, необхідно зазначити, що зберігається значна нерівномірність між регіонами у проведенні процесу об'єднання територіальних громад, що обумовлено, передусім, різним ставленням місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування в регіонах до запровадження реформи децентралізації.

Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ запропонувало основні параметри ефективності та спроможності об'єднаних громад в Україні. Одним з важливих параметрів є площа об'єднаної громади, оскільки масштабніша територія дозволяє

реалізувати більшу кількість інфраструктурних проектів. Від цього залежить перспектива громади щодо залучення інвестицій і загалом – її конкурентоздатність.

Так, за параметром «Площа ОТГ» перше місце (станом на 08.09.2017 р.) на посідає Житомирська область (54,1% займають об'єднані територіальні громади від загальної площі області). Загалом лідерами, щодо охоплення територією сформованих ОТГ є: Хмельницька (49,5%), Дніпропетровська (45,6%), Чернігівська (47,5%), Волинська (44,3%) області. Найменше охоплення мають ОТГ Київської (3,3%), Закарпатської (4,8%) та Кіровоградської (8,7%) областей. Питома вага територіальних громад, що увійшла до складу ОТГ в Україні дорівнює 27,1%. Наразі, Житомирська область об'єднала більше половини територіальних громад області (52%).

За параметром рейтингу «Кількість ОТГ» (станом на 08.09.2017 р.) перше місце займає Дніпропетровська область. На території області сформовано 54 об'єднані територіальні громади. Також, у трійку лідерів увійшли Житомирська (45 ОТГ), Тернопільська області (40 ОТГ) та Волинська області (39 ОТГ). Аутсайдерами щодо активності прийняття участі у реформуванні територіальної організації влади стали Закарпатська та Київська області – сформовано 6 та 9 об'єднаних територіальних громад відповідно. Найбільш активними учасниками децентралізації щодо створення ОТГ у 2015 році були: Тернопільська область (26 ОТГ), Хмельницька (22 ОТГ), Дніпропетровська області (15 ОТГ). Сумарна частка перших трьох регіонів становить 9,7%. Водночас окремі регіони суттєво відстають у процесі формування ОТГ, так не створено жодної об'єднаної територіальної громади в 2015 році у Харківській області, сформовано по одній – у Київській, Миколаївській, Сумській, Херсонській областях.

Щодо фінансової сторони діяльності органів місцевого самоврядування на рівні ОТГ. Починаючи із 01.01.2016 року, 159 бюджетів ОТГ функціонують за новими «правилами». Необхідно зазначити, що у 2016 р. доходи ОТГ без врахування офіційних трансфертів на душу населення були більшими на 254 грн., порівняно з територіальними громадами, які не об'єдналися. Основними факторами підвищення загального рівня фінансової спроможності бюджетів ОТГ є: податок на доходи фізичних осіб та офіційні трансферти з державного бюджету, значення на душу населення яких склало у 2016 р. 2 502 грн. та 1 662 грн. на користь бюджетів ОТГ.

Щодо загальної структури доходів бюджетів ОТГ, то виглядає вона наступним чином: головним джерелом надходжень стали офіційні трансферти з державного бюджету – 49,3%, податкові надходження – 46,3%, неподаткові надходження – 4,0%, доходи від операцій з капіталом – 0,3% та цільові фонди – 0,1% (рис.).

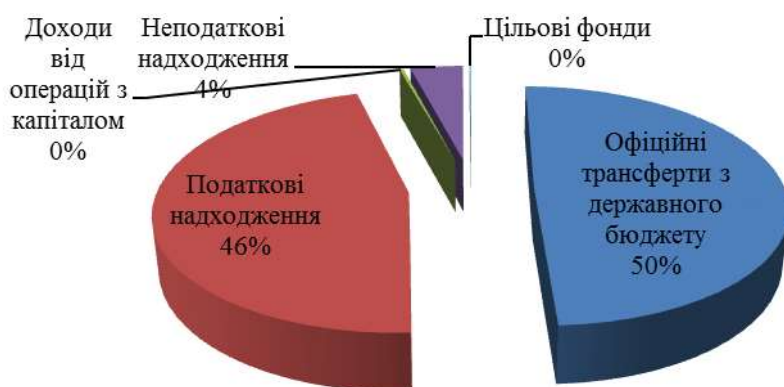

Рис. Структура доходів бюджетів об'єднаних територіальних громад України у 2016 р., %

*складено за джерелом [2]

В структурі податкових надходжень бюджетів ОТГ традиційно перше місце належить податку на доходи фізичних осіб (53,5%), наступним за обсягом джерелом надходжень є місцеві податки та збори (32,0%), акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (11,3%) та інші податки (3,2%).

Таким чином, аналіз свідчить про те, що найнижчі показники фінансової спроможності характерні для більшості невеликих громад. Необхідно зазначити, що формування спроможних ОТГ має відбуватися з урахуванням таких критеріїв: чисельність громади не повинна бути меншою, ніж 5-7 тис. осіб; мінімальний дохід на 1 особу – від 2,3 тис. грн. (в умовах 2016 р.); питома вага базової дотації – не більше 30% від суми власних доходів; витрати на утримання управлінського апарату – не більше 20% від обсягу фінансового ресурсу громади (без субвенцій); мінімальні капітальні видатки на одного мешканця (без субвенцій з державного бюджету) – від 700 грн. (в умовах 2016 р.).

Наявність закономірності між фінансовою спроможністю та чисельністю населення громади, можна пояснити тим, що у великих громадах більш вигідно розвивати малий та середній бізнес, оскільки там є достатній кваліфікований трудовий ресурс, ємний місцевий ринок збуту товарів та послуг та кращі перспективи для сталого розвитку громади. Великі громади мають більший податковий потенціал та більше можливостей для забезпечення належного утримання об'єктів інфраструктури, функціонування закладів та установ комунальної власності, а органи місцевого самоврядування можуть забезпечити надання якісних публічних та комунальних послуг.

Список використаних джерел

1. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування (станом на 08.09.2017) Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/infographics/item/id/40>
2. Мельничук А. Децентралізація влади: реформа № 1 [аналітичні записки] / А. Мельничук, П. Остапенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.prostir.ua/wp-content/uploads/2016/12/Аналітичні-записки-Децентралізація-реформа-№1.pdf>
3. Децентралізація. Місцеві бюджети 159 об'єднаних територіальних громад. Фінансово-аналітичні матеріали [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://despro.org.ua/despro/Local%20Budgets%20of%20ACs.pdf>